

■ Campaña 1989 ■

4.

ESCAVACIÓN ARQUEOLÓXICA E LIMPEZA NO CASTRO DE VILADONGA (CASTRO DE REI, LUGO)

Nome do xacemento: Castro de Viladonga

Adscripción cultural e tipolóxica: Castrexo

Número de campaña: 13^a (5^a da segunda fase)

Dirección: Felipe Arias Vilas

Financiamento: Xunta de Galicia

Este Castro, sito a 24 Qm. ó NE de Lugo, é un xacemento de gran extensión (ca- se 40.000 m².) que foi escavado desde 1971 a 1978 por Chamoso Lamas e desde 1982 por Arias Vilas. Posta ó descuberto case toda o croa e gran parte da muralla prin- cipal, as estructuras e os materiais aparecidos evidencian un asentamento en época galaico-romana (posiblemente desde fins do s. II d.C. a finais do s. V d.C.), espe- cialmente importante no contexto tardorromano pero cunha configuración de clara tradición castrexa, tanto en hábitat coma en ergoloxía, sendo así un sitio clave para estudiar e comprende-la evolución da cultura castrexa en época romana.

A Campaña de 1989 concebiuse fundamentalmente como unha última fase ou conclusión da de 1988. Neste último ano quedaran sen escavar unha serie de *testigos* (6 en total) entre as áreas rectangulares marcadas. Antes de continua-los traballos nes- te lado Leste do xacemento, fixouse como obxectivo escavar cinco daqueles *testigos* de terra (o restante non se pode retirar por servidumes de paso de particulares), por tres razóns fundamentais:

- Para enlazar e poñer en relación directa os niveis de áreas contiguas, o que era especialmente importante nos cadros 12R e 12S e 12P e 12Q.
- Para comproba-la existencia de estructuras precisamente nos devanditos *testigos*, para defini-lo interior do chamado “torreón” da segunda muralla e para establecer definitivamente o carácter téreo e non pétreo (segundo as caras) das dúas primeiras murallas do Castro.
- Para rematar e comproba-la fondura e disposición do terceiro foxo.
- Para eliminar, por razóns de seguridade, zonas de paso moi falsas e febles que eran usadas, con perigo, polos moitos visitantes que ten o Castro. De feito, xa se tiñan producido derrubas locais (por mor da mesma verticalidade dos cortes), que aconsellaban a retirada total de terra nestes lugares.

O método seguido foi moi sinxelo tratándose só de retira-los *testigos*: fórónse escavando sucesivamente as capas de terra na anchura de 1 metro, teórico, do *testigo*, eliminando antes as terras caídas dos mesmos e limpando en todo caso a área escavada o ano anterior. En dous casos (*testigos* 12P-12Q e 12R-12S), conforme se profundizaba íase "retranqueando" o corte resultante co fin de velo mellor en partes non alteradas⁴.

Por outra banda, estimábase necesario facer unha somera limpeza do Castro, en especial no cumio da muralla e nas estructuras de toda a croa. Esta limpeza fixose utilizando ferrementa manual (e mecánica onde foi posible), chegando ás raíces na medida do posible.

Na área 12O-12P, que corresponde ó lado interior da muralla principal, comprobouse que esta está constituída por un gran amoreamento de terra sobre unha especie de "nervo" de pedras non asentadas senón amontoadas; a novidade desta campaña foi descubrir, xusto debaixo do *testigo*, as primeiras fiadas e o zócalo de cimentación dun groso muro (de 1,60 m. de ancho), pouco coidado pero que serviría ó mesmo tempo de paramento interior da muralla (coma no lado N. da croa), e de contención daquela terra e pedras do parapeto defensivo.

Asemade, eliminouse o paso *testigo* que se deixara no cumio da muralla, tanto por interese científico (comproba-la estructura interior da mesma, co resultado antedito), coma por seguridade.

En toda esta área os achados foron moi escasos e do teor do aparecido en 1988, anacos de ósos de animais, algúns fragmento de cerámica común e un cravo de ferro (no interior da croa, na limpeza do 12O).

A cara exterior desta muralla principal, na caída cara ó primeiro foxo, é toda ela de terra amoreada, tal coma se comprobou ó retirármo-lo *testigo* 12P-12Q. Esta terra, a penas sen estratificar más que nalgunha bolsada local de pedregullo ou terra parda clara, apoia sobre o penedo natural que se aproveita, tanto aquí como no segundo foxo, para ergue-la defensa.

Na retirada deste *testigo* e no seu retranqueo (vid. supra) apareceron algúns anacos de cerámica común, mormente de cor gris-negra con pasta arrubiada e parda, correspondentes a formas de tradición castrexa, así como algunha escoira ferrosa, unha fusaiola de pizarra e un gancho de bronce completo de cinturón, de tipo galaico-romano, todo isto sen asociar a ningún nivel ou capa determinada desta muralla, senón no seu recheo de terra.

Para escava-lo *testigo* 12R-12S, ademais de facer unha limpeza en toda esta parte, houbo que retirar previamente unha boa cantidade de terra caída dos niveis superiores.

A 1,05 m. de profundidade desde o pico actual desta segunda muralla, asomaron de seguida pedras medianas e pequenas entre terra parda-gris e manchas de terra ocre mesturadas con anacos de palla-barro, ás veces alisados e afumados por unha cara, loxicamente na mesma zona e coa mesma dispersión que a documentada en 1988. Ó retira-lo *testigo*, retranqueándoa un pouco cara atrás (ó Oeste), comprobouse

no corte que o nivel de “piso” do torreón ou bastión que dá ó primeiro foxo, é relativamente uniforme e sobre él, ademais dunha capa de derrubo e palla-barro, recolleuse algunha cerámica común do mesmo tipo que a citada anteriormente, así coma un fondo de vasilla que, con toda probabilidade, serviu de crisol polos restos de escoira de bronce que tiña adheridos á parede interior. Na mesma zona, lado S. do *testigo*, a 100/110 cms. de fondura, recolléronse dous anaquiños de moldes de arxila, un deles posiblemente dun travesaño de fíbula, así como unha *bariña* de bronce e escoiras de ferro.

Comprobouse nesta área que o “bastión” semicircular antedito se corresponde co nivel de cimentación da terceira muralla (escavada en 1988), e lixeiramente porriba del vai un muro de separación de estancias, unha dasas recuberta de palla-barro polo interior. Por debaixo de todo isto, xusto sobre o penedo, quedaran xa do ano anterior os restos dun muro recto, anterior á construción do sistema defensivo do Castro pero sen vincellar a ningún material claramente datable máis que á mesma cerámica común, de tradición castrexa en formas e pastas, sen decorar.

Por último, na área 12T-12U, ademais de limpa-la cara exterior da terceira muralla, de terra e pedras sen asentar, escavouse o *testigo* que coincidía xusto coa maior parte do segundo foxo. Este está escavado no penedo, tal coma se comprobou agora no lado E., e acada os 2,20 m. de fondura desde a actual capa vexetal, e uns 6,50 m. desde o cumio da terceira muralla, ata o fondo de rocha pizarrosa. Unha vez retirada a terra caída, que non era pouca, documentáronse varios niveis de recheo deste foxo dos que cómpre salientar un de terra parda escura e colmatación “recente” e dous anteriores.

Vista xeral da croa despois da limpeza.

res de terra cincenta e de terra escura con cascallo solto; é nesa última onde apareceu a maior parte do material, en xeral cerámica común de bon tamaño (de cor e pastas grises e pardas, ás veces arrubiadas), así coma un anaco de *dolium* romano e algúns restos de escoiras ferrosas.

Rematada a escavación dos testigos, completouse a campaña de 1989 cunha *limpeza do Castro*, rozando manualmente toda a muralla e a croa, en especial eliminando raíces de leñosas, ericáceas e malas herbas dos muros e das súas proximidades. Isto completouse cun rozado mecánico, con motosegadora, nas partes chairas ou case chairas da croa áinda sen escavar.

Repuxéronse algunas pedras soltas dos muros e, en fin, deixouse o xacemento en disposición de ser usado social e culturalmente.

Ó cabo, e en relación cos resultado de 1988, as *conclusións provisionais* da campaña de 1989 son as seguintes:

- A muralla principal non é toda ela de terra e pedra amontoada, senón que ten un grosso muro de contención e paramento interior, coma no lado Norte.
- Existe un nivel, áinda non ben definido materialmente, anterior á construcción do sistema defensivo que hoxe vemos e ó que corresponde un claro nivel de piso ou uso, con estructuras de pedra e palla-barro.
- O segundo foxo está moi ben feito e escavado na rocha, completándose coa terceira muralla de terra amoreada con pedras.
- A especificidade do material aparecido fóra da croa, e en especial na área 12R-12S, onde non hai ningún material claramente galaico-romano, vén dada por unha relativa abundancia de cerámica de tradición castrexa, mormente sen decorar, e por elementos ligados ó traballo dos metais (ferro e bronce), así coma por restos de palla-barro posiblemente revestindo construccions de pedras. Esta especificidade debe de obedecer, máis que a unha anterioridade no tempo, a unha diferenciación ou especialización do grupo e/ou do traballo que se localiza nesta parte do Castro; todo isto, loxicamente, poderá definirse mellor cando se poida escavar, en área, toda esta parte exterior ó Leste da croa do xacemento.